

Calfreds

(ALDC, I, 135. Calfreds)

La noció de ‘estremiment amb manifestació de fred i de calor alhora, previ generalment a un accés de febre’ ha conegut una àmplia paleta lèxica. *Calfreds* és un compost del substantiu antic *cald* (< llat. CAL(I)DUS) i de *fred* (< llat. FRIGIDUS), amb variants puntuals (*carfreds*, *corfreds*); la seva motivació no pot ser més clara, l’alternança de calor i fred. L’estremiment és a la base de *esgarrifar-se*, mot sense congèneres en les altres llengües romàniques, i dels seus derivats (*esgarrifances*, *esgarrifos*, *esgarrifences*, *escarrifances*, *escarrifalls*), però el seu origen és complex: segons Coromines, caldria partir de *escalofri*, *escalifred*, congèneres del cast. *escalofrío* (< llat. CALE + FRIGE ‘tingues fred i calor alhora’), esdevinguts **escarofi* i **escarifred*, que, contaminats per *grifarse* ‘eriçar-se’ (vg. *eriçó*), haurien desembocat en *esgarrifar-se*, *escarrifar-se* o *escarrufar-se*, amb els seus derivats i variants (*esgarrifances*, del Principat, i *escarrufaments* o *escarrufos*, de les Balears). El tremolament és l’origen de *tremoló*, compost de *tremolar* (< llat. TREMULARE) i del sufix *-ó* < *-aó* < llat. ATIONE, i que de ‘acció de tremolar’, convertit en *tremolor* per analogia amb mots com *dolor*, *color* (< llat. -ORE) i passat a femení, va esdevenir ‘sacsades

de calor i fred’ i d’aquí *tremolons* per analogia amb el plural dels mots en *-ó* (< llat. -ONE), com *cançó/cançons*, *perdó/perdons*, etc.; la seqüència de les petites sacsades va convidar a la formació del diminutiu *tremolins* (localment *tresmolins*, per etimologia popular) i el model de *esgarrifances* va induir a *tremolances*. Quant a *eriçó*, més que en una metàfora a partir del mamífer insectívor, *eriçó* (derivat de *eriç* < ERICIUS), pensem més aviat en un postverbal de *eriçar-se* (per la rigidesa dels pèls), **eriçó* (< sufix -ATIONE) reduït a *eriçó* (igual que *tremolaó* > *tremoló*), com ho demostra l’ús sovintejat del singular en algunes poblacions valencianes. També es dona una motivació semblant en *grifols* (*grifos*, *grius*), procedent del grecollatí GRYPHUS, noms d’un animal monstruós d’aspecte eriçat. Altres noms: *fredolins* (129), format damunt *fred* i sobre el model de *tremolins*; *frissalles* (11), *frissanyes* (13), *frissances* (45) procedeixen de *frissar* ‘sentir esgarrifances’ (< *FRICTIARE, derivat de FRIGERE ‘tenir fred’); *estar abornat* (181), evolució del sentit de *abornar* ‘que rep batzegades’; a notar els mots algueresos *arissada de fred*, *arissament*, *brins* (85).

